

Серед усіх можливих варіантів поповнення власного капіталу банку остаточний вибір банку має ґрунтуватися на фінансових розрахунках альтернативних варіантів і ефективності кожного з них, а також, який вплив у подальшому це матиме на банківську установу загалом. В управлінні власним капіталом в даному випадку слід зважати на потенційні ризики та витрати, пов'язані із залученням капіталу з кожного із джерел, адже це рішення носить довготерміновий характер впливу. Тому визначатиме конкурентоспроможність та фінансову стійкість банківської установи в майбутньому.

Висновки

Реалізація банківськими установами комплексної політики управління власним капіталом дозволить вирішити ряд проблем, пов'язаних із недостатньою капіталізацією як окремих вітчизняних банків, так і банківської системи країни в цілому, а також налагодити ефективний механізм досягнення стратегічних цілей діяльності. Через нестачу капітальної бази вітчизняні банки не в змозі адекватно вирішувати проблеми фінансування реального сектору економіки, забезпечити себе та своїх вкладників від прояву ризиків, негативного впливу фінансово-економічної нестабільності. Тому в умовах обмеженості прибутку як джерела поповнення капіталу та поступового відходу від використання у світовій банківській практиці гібридних і квазіборгових інструментів вітчизняним банкам варто зосередитися на поповненні банківського капіталу за рахунок консолідації банківських установ. Водночас слід пам'ятати, що досягнення бажаного результату залежатиме від ефективного функціонування всіх складових системи управління власним капіталом.

Список використаних джерел

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: ЦНД НБУ, Знання, 2011. – 504 с.

2. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення: монографія / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.

3. Основні показники діяльності банків України [Електрон. ресурс]: Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

4. Национальные банковские системы: учебник / Под общ. ред. проф. В.И. Рыбина. – М.: Изд-во ИНФРА-М, 2009. – 528 с.

5. Васильева Т.А. Капіталізація банківської системи України: проблеми та перспективи / Т.А. Васильева // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика / Державний вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми, 2010. – Т. 1. – С. 37–40.

6. Волкова В.В. Концепція вдосконалення механізму управління капіталізацією банків у сучасних умовах / В.В. Волкова // Економічний вісник Донбасу – 2008. – №4. – С. 169–178.

7. Фостяк В.В. Шляхи підвищення капіталізації банків України / В.В. Фостяк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – №1(12). – С. 38–45.

8. Луців Б., Заславська О. Особливості ресурсного забезпечення комерційних банків України / Б. Луців, О. Заславська // Вісник ТНЕУ. – 2012. – №2. – С. 89–102.

9. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system – revised version June 2011 [Електрон. ресурс]: Basel Committee on Banking Supervision. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>

10. Базилевич В. Концентрація у банківському секторі України: сучасний стан та шляхи регулювання / В. Базилевич, В. Філюк // Банківська справа: наук.-практ. журнал. – 2012. – №2. – С. 3–18.

11. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Проблеми концентрації банківського капіталу та консолідації банківської системи України // Вісник Університету банківської справи НБУ, жовтень 2008. – С. 23–28.

С.П. ДУНДА,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Розвиток підприємств харчової промисловості України: сучасний стан та проблеми

У статті проведений аналіз сучасного стану розвитку та визначено основні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: розвиток, харчова промисловість, ефективність.

В статье проведен анализ современного состояния развития и определены основные проблемы развития предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: развитие, пищевая промышленность, эффективность.

In the article the current state of development and the basic problems of the food industry are analyzed.

Keywords: development, food industry, efficiency.

Постановка проблеми. Рівень розвитку підприємств харчової промисловості, стабільності їхньої роботи впливає на стан економіки і продовольчу безпеку держави, розвиток

внутрішнього і зовнішнього ринків продовольства. Виробництво продуктів харчування – це стратегічний напрям у розвитку галузі, що вимагає обґрунтованого процесу формування стратегії. Цим обумовлена актуальність статті.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання розвитку підприємств є предметом наукових досліджень таких учених-економістів, як В. Василенко, С. Гуткевич, М. Коденська, Т. Мостенська, Ю. Погорелов, В. Пономаренко, М. Портер, О. Раєвнева, П. Саблук, І. Федулова та багатьох інших.

Треба відзначити, що недостатньо повно досліджені питання управління розвитком підприємств харчової промисловості в частині вибору напрямків рівня їх розвитку, що потребує аналізу сучасного стану розвитку цих підприємств та визначення основних проблем.

Мета статті. Проаналізувати стан розвитку підприємств харчової промисловості України та визначити його основні проблеми.

Виклад основного матеріалу. Розвиток харчової промисловості тісно пов'язаний із виробниками продовольчої сировини, заготівельними організаціями, підприємствами оптової та роздрібною торгівлі продовольчими товарами, мережею підприємств високоорганізованих форм торгівлі, маркетинговими, консалтинговими, юридичними, постачальницькими структурами. Ефективна робота галузі також залежить від таких галузей, як машинобудування, будівництво, хімічна, паливно-енергетична. Частка харчової промисловості в обсязі виручки від реалізації промислової продукції в 2011 році займала 14,9%, що показує її важливе значення для економіки держави. Максимальну питому вагу має металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 21,8%, а мінімальну – легка промисловість з часткою 0,7% [1].

Порівняльний аналіз показав, що в харчовій промисловості, за даними Державної служби статистики України [1], виробництво продукції в 2011 році в порівнянні з попереднім роком знизилася на 14,1%, у тому числі виробництво перероблених і консервованих овочів і фруктів – на 8%, рослинних і тваринних жирів – на 54,5%, продукції борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалю та крохмальних продуктів – на 30,2%, виробництво інших харчових продуктів – на 14%. Спостерігається зростання виручки від реалізації м'яса та м'ясних продуктів на 3,3%, молочних продуктів та

морозива – на 2,9%, напоїв – на 6,4%, хліба і хлібобулочних виробів – на 11,9%.

Аналіз динаміки фінансових результатів діяльності підприємств харчової промисловості України за 2003–2011 роки показав зростання чистого прибутку з 2004 до 2006 року, а в 2011 році збитковими були 46,9% підприємств із загальною сумою збитку 3,5 млрд. грн., а 53,1% підприємств мали прибуток у розмірі 6,1 млрд. грн. Результати аналізу рентабельності операційної діяльності підприємств-виробників харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів показали, що найбільш успішними для підприємств галузі були 2006 та 2009 роки: відповідно 5,1 і 5,4%. Найбільш низький рівень цього показника спостерігався в 2008 р. і склав 1,9% (див. табл.).

На рисунку представлена схема проблем розвитку підприємств харчової промисловості. Причинами зниження ефективності діяльності підприємств харчової промисловості, як показав аналіз, є:

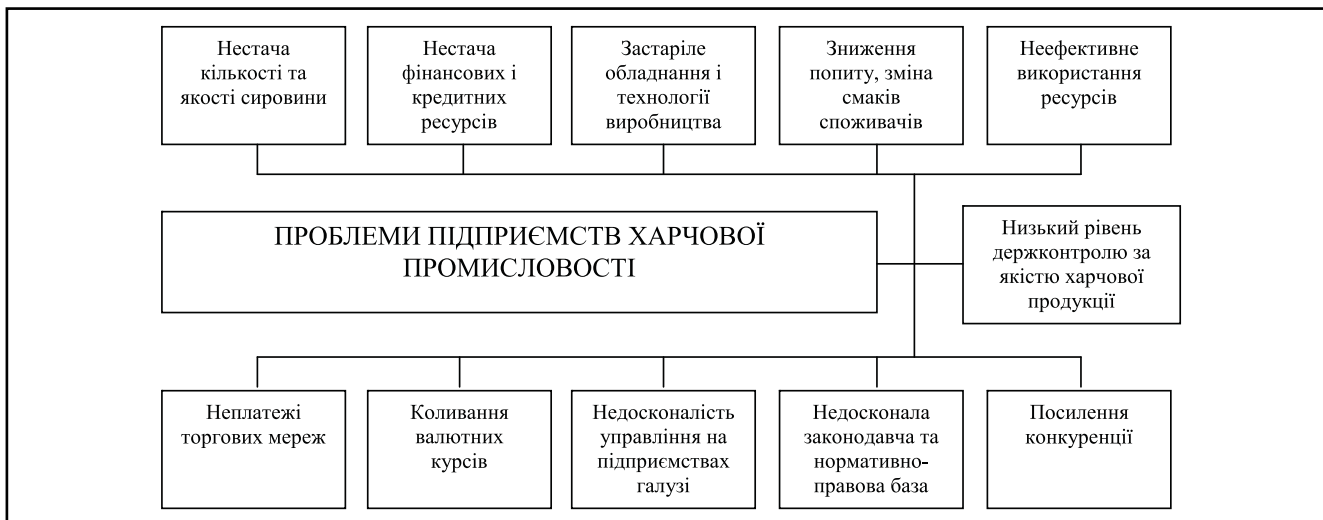
- недостатня кількість і якість сировини;
- нестача фінансових і кредитних ресурсів;
- зниження споживчого попиту, зміна смаків споживачів;
- застаріле обладнання і технології виробництва;
- висока собівартість продукції через неефективне використання ресурсів;
- недосконала законодавча та нормативно-правова база;
- недосконалість управління на підприємствах галузі;
- посилення конкуренції;
- неплатежі торгових мереж;
- коливання валютних курсів;
- неналежний рівень державного контролю за якістю продукції харчової промисловості.

Нами проведено аналіз проблем розвитку підприємств харчової промисловості, який показав, що проблема браку сировинних ресурсів є загальною для всіх підприємств харчової промисловості. Для підприємств молочноконсервної промисловості основною сировиною є молоко, на подорожчання якого вплинули: сезонність, викликана зниженням його пропозиції сільськогосподарськими виробниками в зимові місяці; скорочення поголів'я молочного стада в період 2003–2011 років на 39,9% [1]. За даними товаровиробників, внаслідок дефіциту молока потужності підприємств мо-

Динаміка чистого прибутку (збитку) та рентабельності операційної діяльності підприємств харчової промисловості в 2003–2011 роках

Роки	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	Рентабельність операційної діяльності, %
2003	-39,5	2,7
2004	259,5	2,0
2005	1487,5	3,7
2006	3118,5	5,1
2007	2096,8	4,7
2008	-6676,0	1,9
2009	3510,7	5,4
2010	2265,8	4,5
2011	2565,4	4,5
Відхилення 2011 р. від 2003 р., +/-	x	1,8

Джерело: [1].

Проблеми розвитку підприємств харчової промисловості

Джерело: сформовано автором.

лочноконсервної промисловості використовуються на 32,4–35,3%. Більше половини обсягів молока забезпечуються домогосподарствами населення, що обумовлює його низьку якість і знижує конкурентоспроможність молокопереробних підприємств: у 2010 році частка домогосподарств у поставках молока на переробку становила 53,7%. Фактично молокопереробні підприємства беруть на себе відповідальність за контроль якості попередніх ланок виробництва. Вступ до СОТ не сприяє виходу українських молокопереробних підприємств на європейські ринки внаслідок високої питомої ваги господарств населення у сировинній базі. У країнах Євросоюзу заборонена переробка молока для харчових потреб, якщо при його виробництві використовувалося ручне доїння. Причиною цього стала відсутність у сільгоспвиробників коштів на придбання доїльної техніки, холодильників і сучасних ізотермічних молоковозів. Проблема деіндустріалізації молочного скотарства носить національний характер і вимагає вирішення шляхом державного кредитування, державних субсидій, лізингу обладнання. В сучасних умовах браку бюджетних коштів для фінансування реконструкції ринку можна залучати кошти внутрішніх і зовнішніх інвесторів, міжнародних фінансових організацій. Наприклад, внаслідок неефективного ведення м'ясного скотарства, свинарства і вівчарства, м'ясопереробні підприємства відчувають гострий брак вітчизняної сировини необхідного асортименту, тому змушені використовувати м'ясо, що поставляється з Польщі, Німеччини та інших країн.

Для виробників соків і соковмісних напоїв навіть у врожайні роки потреба у вітчизняній сировині забезпечувалася не більше ніж на 25%. Аналіз наукових публікацій показав, що це пов'язано з браком промислових фруктових-ягідних насаджень, а більшість поставок сировини здійснюється приватними господарствами зі слабо розвинутою сировинною базою та інфраструктурою. Зростання цін на деякі види сокової сировини в 2–3 рази призвело до підвищення цін на соки на 10–22%, що пояснюється високою питомою вагою сировини

в собівартості продукції – більше 65%. На розвиток хлібопекарських підприємств впливає виробництво зерна та борошна. Тенденція зростання виробництва зернових не може повною мірою задовольнити потреби хлібопекарських підприємств: виробники зернових не зацікавлені продавати зерно для потреб хлібопекарських підприємств, оскільки зернотрейдери пропонують зерновиробникам кращу ціну за нього.

Для всіх підприємств харчової промисловості проблемою є дефіцит обігових коштів, заборгованість, яка обумовлює недоступність банківських кредитів. Основними причинами складного фінансового становища підприємств є: зростання собівартості, що впливає на зниження обсягів продажів; затримки надходження оборотних коштів від торгових мереж.

Проблемою зниження ефективності підприємств харчової промисловості є зниження споживчого попиту, зміна смаків споживачів. Чинником, що визначає рівень виробництва харчової продукції, є стан купівельної спроможності споживачів, оскільки зростання доходів населення сприяє зростанню споживання населенням харчових продуктів, і, в свою чергу, сприяє зростанню обсягів виробництва [2]. Аналіз показав, що до 2008 року продажі продукції виноробних підприємств в нижньому ціновому сегменті становили не більше 30%, тепер його частка оцінюється на рівні 40–45%. Смаки українських споживачів поступово європейізуються: вони стали більше вживати сухих вин, які на ринку Європи є бюджетформуючим сегментом, а в Україні таким є сегмент кріплених вин. Діяльність підприємств пивобезалкогольної галузі відрізняється сезонністю, пов'язана з особливостями споживання продукції, вирішальним чинником якого є кліматичний. Продукція цих підприємств споживається переважно за рахунок великих міст. Попит на хліб і хлібобулочну продукцію є важливою особливістю роботи хлібопекарських підприємств. Це обумовлює необхідність щоденного і безперервного забезпечення населення хлібом. Обсяги виробництва хлібобулочних виробів у 2011 році знизилися на 27,4% у порівнянні з рівнем 2003 року. На

зміну обсягів виробництва впливає демографічна ситуація: населення країни скорочується і на ринку знижується потреба в хлібі. Через певне розшарування населення для низько оплачуваної його категорії важливими є соціальні сорти хліба, тому велике значення має ціна продукції. Населення з більш високими доходами звертає увагу на якість хліба, задоволення специфічних смакових потреб, упаковку. Таким чином, вимоги різних категорій споживачів змушують підприємства до розширення асортименту продукції.

Рівень купівельної спроможності впливає і на рівень відповідності споживання раціональним нормам споживання продуктів харчування на людину. Аналіз динаміки доходів і витрат населення за 9 років показав, що питома вага витрат на продукти харчування, напої та тютюнові вироби в 2003 і 2011 роках відповідно становив 61,4 і 56,9%, тобто населення більшу частину сімейного бюджету витрачає на харчування. Відповідно у Великій Британії на харчування витрачається близько 11% сімейного бюджету, Німеччини – 12,4, Франції – 14,7, Італії – 16,2% [3]. Таким чином, економічна доступність продуктів в Україні недостатня. Рівень економічної доступності продуктів харчування впливає на раціональне харчування, розбалансованість якого призводить до погіршення здоров'я людей, зниження середньої тривалості життя, виникнення ряду хвороб. Довгострокова тенденція до зростання доходів населення призводить до підвищення рівня харчування, зменшуючи залежність структури харчування від професії, місця проживання та рівня доходів.

Для виробництва якісних продуктів харчування в достатній кількості підприємствам харчової промисловості необхідно використовувати нові технології та обладнання. У роботі підприємств значення набуває використання ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій, технологій глибокої комплексної переробки сільськогосподарської сировини та виробництва харчових продуктів високої якості. Однак, цьому не сприяє фінансовий стан більшості з них; недалекоглядність керівництва і власників підприємств; неконкурентоспроможність вітчизняного обладнання у порівнянні з імпортом, на яке встановлено ввізне мито і податок на додану вартість на все технологічне обладнання, що ввозиться в Україну.

Великий вплив на роботу харчових підприємств має державне регулювання. Так, регулюється діяльність молокопереробних підприємств примусом підвищувати закупівельні ціни на сире молоко господарств населення та заборонаю підвищувати ціни на готову продукцію молочників. Прийнятий Закон України «Про молоко та молочні продукти» недостатньо задовольняє споживачів, допускаючи заміну 50% цінних біологічних компонентів молочної сировини іншими інгредієнтами. У той же час, він відкриває широкі можливості для створення нових молочних продуктів спеціального призначення. Відчувають вплив державних органів управління і підприємства цукрової промисловості. Так, у зв'язку зі вступом України до СОТ Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про встановлення тарифної квоти на

ввезення в Україну цукру–сирцю з тростини», згідно з яким в країну щорічно має завозитися 260 тис. т цукру–сирцю з тростини на пільгових умовах. Хлібопекарські підприємства підвладні впливу факторів державного регулювання ринку, перш за все, втручанню влади в питання ціноутворення, контролю торгових націнок, зобов'язання випуску певних сортів хліба. Середній рівень рентабельності в галузі в 2011 році становив 3,1% в результаті держрегулювання її роботи при оптимальному рівні не менше 12–15%. Велика кількість обмежень, в тому числі і з боку держави, робить підприємства хлібопекарської галузі інвестиційно непривабливими, особливо для іноземного інвестора.

Коливання валютних курсів прямо впливає на підприємства галузі, які виплачують кредити. Діяльність деяких галузей харчової промисловості, зокрема пивобезалкогольної, з виробництва соків і соковмісних напоїв, м'ясопереробних, нерозривно пов'язана із закупівлею сировини і інгредієнтів за кордоном. Тому коливання валютних курсів істотно впливає на їх роботу.

Підприємства харчової промисловості мають великий зовнішньоекономічний потенціал, який не використовується через відсутність у них: системи менеджменту якості, яка відповідала б вимогам міжнародних стандартів ISO 9001:2000 або ISO 22000:2005; системи управління безпечністю харчових продуктів на основі принципів концепцій HACCP, яка в країнах Євросоюзу є обов'язковою умовою функціонування підприємств харчової промисловості. Впровадження цих систем менеджменту на харчових підприємствах є умовою виходу на зовнішні ринки і дозволить реалізувати рішення щодо підвищення якості та ефективності їх функціонування.

Висновки

У сучасному стані розвитку підприємств харчової промисловості, як показав аналіз, спостерігається тенденція переходу на великотоварне виробництво, укрупнення підприємств, їх концентрація. Змінилися тенденції розвитку форм інтеграції підприємств сільського господарства з підприємствами переробної та харчової промисловості.

Розвиток підприємств харчової промисловості пов'язаний із збільшенням обсягів продукції, розширенням її асортименту, а для цього необхідним є залучення інвестицій, які дозволять виробляти інноваційну продукцію, а також призведуть до поліпшення матеріально–технічного забезпечення галузі.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Тарасюк Г.М. Потенціал підприємств харчової промисловості Житомирської області: основні тенденції та планування розвитку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 277 с.
3. Манзій І.Б. Про показники продовольчої безпеки країни // Економіка АПК. – 2009. – №2. – С. 51–56.